

УДК 581.1

О. Є. Пахомов, Ю. В. Лихолат, В. В. Бригадиренко

Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара

ГРИГОРІЮК ІВАН ПАНАСОВИЧ – УЧЕНИЙ, НАСТАВНИК, ПЕДАГОГ

Іван Панасович Григорюк – визначний український вчений-біолог, доктор біологічних наук, член-кореспондент НАН України, академік Академії наук Вищої школи України, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри фізіології, екології рослин і біомоніторингу Національного університету біоресурсів і природокористування України Кабінету Міністрів України. З його ім'ям тісно пов'язаний розвиток фізіології, екології рослин і біотехнології як в Україні, так і далеко за її межами.

Після закінчення середньої школи у 1958 році І. П. Григорюк розпочав трудову діяльність обліковцем польової бригади в колгоспі ім. Леніна, що в його рідному с. Топорівка Новоселицького району Чернівецької області. Прагнення до навчання не полишало обдарованого хлопця і в 1960 р. він вступив на біологічний факультет Чернівецького державного університету, який закінчив у 1965 р. за фахом «Фізіологія рослин» і отримав кваліфікацію «біолог-

фізіолог рослин, викладач біології і хімії». Однокурсники Івана Панасовича добре пам'ятають його в студентські роки як наполегливого талановитого студента, вірного товариша, здатного прийти на допомогу тим, хто цього потребує. Ці риси Іван Панасович зберіг і дотепер.

Після закінчення університету деякий час працював учителем біології та хімії восьмирічної трудової політехнічної школи в с. Перківці Кельменецького району Чернівецької області.

У 1966–1969 рр. навчався в аспірантурі Інституту фізіології рослин АН УРСР, директором якого був видатний вчений-фізіолог рослин і агрохімік, академік АН УРСР

і ВАСГНІЛ П. А. Власюк. У цьому науковому закладі Іван Панасович працював до 2005 р. Кандидатську дисертацію на тему «Физиологические аспекты формирования урожая и качества картофеля в условиях низинной торфяной почвы» зі спеціальності «Фізіологія рослин» захистив у 1977 році. У 1983 р. йому присвоєно вчене звання «Старший науковий співробітник» зі спеціальності «Фізіологія рослин». У 1996 р. І. П. Григорюк в Інституті фізіології рослин і генетики НАН України успішно захистив дисертацію на тему: «Реакция растений на водный и температурный стрессы и способы ее регуляции» й отримав науковий ступінь доктора біологічних наук зі спеціальності «Фізіологія рослин». У 2000 р. його обрано член-кореспондентом НАН України по Відділенню загальної біології і присвоєно вчене звання професора зі спеціальності «Фізіологія рослин».

Із 2005 р. Іван Панасович – професор кафедри екобіотехнології та біорізоманіття і за сумісництвом – директор ННЦ біотехнологій, біотехсервісу та біоенергоконверсій Національного аграрного університету. З 2007 р. – директор Навчально-наукового інституту охорони природи і біотехнологій й одночасно професор кафедри фізіології рослин, екології та біомоніторингу Національного університету біоресурсів і природокористування України.

І. П. Григорюк постійно впроваджує в навчальний процес найновітніші методи досліджень і на належному науково-методичному рівні викладає нормативні курси «Фізіологія рослин» і «Біотехнологія» студентам Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Він – один із фундаторів наукової школи в Україні з вивчення регуляторних систем водообміну, фізіологічних і молекулярно-біологічних механізмів стійкості та адаптації культурних рослин до стресових факторів середовища. Ним уперше отримано фундаментальні дані щодо ступеня рухливості та міцності зв'язку молекул води з адсорбційними центрами в зернівках і меристематичних тканинах сортів ярої та озимої пшениці. Визначальне місце у науковій діяльності І. П. Григорюка займають дослідження зі створення теоретичних основ оптимізації водного та поживного режимів та науково-практичних рекомендацій щодо отримання високих урожаїв кормових культур на торф'яних ґрунтах Західного Полісся України. Проведено системні дослідження вологозберігальних технологій і систем живлення рослин для отримання екологічно чистої продукції в умовах Півдня України.

Особливу науково-практичну значущість становлять розроблені ученим рекомендації стосовно поліпшення стану, догляду та підвищення ступеня приживлюваності та стійкості саджанців деревних рослин до стресових факторів середовища, що дозволило знизити собівартість у зеленому будівництві Києва на 25–30 %. Під керівництвом і за безпосередньої участі Івана Панасовича показано вплив глобальних змін клімату на фітосанітарний стан агроценозів, чисельність, ареали поширення та шкідливість найпоширеніших комах-фітофагів у посівах озимої пшениці Лісостепової зони України.

Отримані Іваном Панасовичем наукові результати щодо використання фрагментів-кандидатів на роль маркера стійкості видів і гібридів гіркокаштана до каштанової мінуючої молі мають методологічну та теоретичну значущість для вивчення перебігу фундаментальних процесів у фізіології рослин.

Серед найважливіших завдань сьогодення є вирішення проблем, пов'язаних із біоенергоконверсією. Беззаперечно актуальним, зокрема, є визначення перспективних джерел рослинних ресурсів для виробництва біопалива в Україні, яке, по-перше, крім низької собівартості під час згорання не дає чаду і тим самим не забруднює довкілля, а

по-друге, збільшує моторесурс двигуна. При цьому слід наголосити, що І. П. Григорюком із колегами створено технології спалювання деревних відходів і соломи, анаеробної переробки сільськогосподарських і побутових органічних відходів на біогаз і органічні добрива, технології виробництва рідких біопалив для двигунів внутрішнього згорання на основі біоетанолу та рослинних олій, які відповідають рівню кращих світових стандартів. Дані розробки не тільки актуальні, а і своєчасні, оскільки вичерпним природним ресурсам на зміну поступово приходять альтернативне паливо.

Іван Панасович постійно підвищує свій науковий рівень. У 2007 р. проходив стажування у біотехнологічних лабораторіях Академії ветеринарних наук і брав участь у створенні Китайсько-Українського центру оцінки й застосування генетичних ресурсів домашніх птахів у Інституті тваринництва та ветеринарії Аграрної академії наук провінції Чжезцян (м. Гаунджоу) КНР.

Член-кореспондент НАН України І. П. Григорюк – автор і співавтор понад 600 наукових, науково-навчально-методичних і науково-популярних праць, із них 10 монографій, 3 книги, 2 методичні та один навчальний посібники, 2 тлумачні словники, 360 статей (32 із них – у зарубіжних виданнях), 45 науково-методичних і практичних рекомендацій і вказівок, більшу частину яких упроваджено у виробництво. Ним отримано 20 авторських свідоцтв і патентів на винаходи, здійснено наукове керівництво 3 докторськими та 5 кандидатськими дисертаціями. Наразі він керує підготовкою 4 аспірантів, а також дипломними роботами магістрів зі спеціальності «Біотехнологія».

Серед наукової громади широкою популярністю користуються монографії І. П. Григорюка (у співавторстві): Водный режим растений в связи с действием факторов среды. – К. : Наук. думка, 1983. – 200 с.; Устойчивость растений к водному и температурному стрессам. – К. : Наук. думка, 1989. – 224 с.; Ріст пшениці і кукурудзи в умовах посухи та його регуляція. – К. : Наук. світ, 2002. – 118 с.; Біоенергетичні основи стійкості озимої пшениці до посухи. – К. : Наук. світ, 2004. – 202 с.; Біологія каштанів. – К. : Логос, 2004. – 380 с.; Фізіологічні основи регуляції посухостійкості картоплі. – Хмельницький – Київ: Вид-во Сергія Пантюка, 2004. – 236 с.; Фізіологічні особливості сортів озимої пшениці за різного водозабезпечення та живлення. – Ужгород: Р. Повч, 2005. – 172 с.; Автоколивальний характер водообміну рослин. – К. : Логос, 2006. – 148 с.; Новітні технології біоенергоконверсії. – К. : Аграр Медіа Груп, 2010. – 326 с., науково-популярна книга «Каштан – історичний символ Києва». – К. : ПоліграфКонсалтинг, 2006. – 212 с., Словник найуживаніших термінів з екології, біотехнології і біоенергетики. – К. : Видавничий центр НУБіП України, 2009. – 294 с.; Геоботаніка: Тлумачний словник. Навчальний посібник. – К. : Фітосоціоцентр, 2010. – 420 с.; Біотехнологія рослин. Навчальний посібник. – К. : ПоліграфКонсалтинг, 2011. – 215 с. За науковою редакцією ученого опубліковано понад 40 праць.

І. П. Григорюк вміло поєднує науково-педагогічну працю із громадською діяльністю та громадським життям. Натепер Іван Панасович – заступник голови спеціалізованої вченої ради Д 26.004.15 із захисту докторських (кандидатських) дисертацій Національного університету біоресурсів і природокористування України за спеціальностями «Біотехнологія» та «Екологія», член спеціалізованої вченої ради Д 74.844.02 із захисту докторських (кандидатських) дисертацій Уманського національного університету садівництва Міністерства аграрної політики та продовольства України за спеціальностями «Фізіологія рослин» і «Мікробіологія», член постійно діючої робочої групи з питань біобезпеки при використанні генетично модифікованих організмів у системі АПК України, член навчально-методичної комісії з напрямів

«Екологія» та «Біотехнологія» НПП аграрних вищих навчальних закладів Міністерства аграрної політики та продовольства України, член Координаційної ради Міністерства охорони навколишнього природного середовища з питань забезпечення Конвенції ООН про боротьбу з опустелюванням у країнах, що потерпають від серйозної посухи та/або опустелювання, особливо в Африці, член експертної Ради з біологічних наук ВАК України, член ученої ради Національного університету біоресурсів і природокористування України та Наукового центру екомоніторингу та біорізноманіття мегаполісу НАН України, голова редакційної ради секції «Біологія, біотехнологія і екологія» збірника наукових праць «Науковий вісник НУБіП України» і наукового журналу «Біоресурси і природокористування», член редколегії фахових наукових журналів «Продовольча індустрія АПК», «Наукові обрії», «Фізіологія и биохимия культурных растений», «Науковий вісник Чернівецького університету. Серія Біологія (Біологічні системи)», «Біоресурси і природокористування», член товариства фізіологів рослин Росії та член громадської організації «Земляцтво буковинців у м. Києві «Буковина».

Нагороджений бронзовою медаллю ВДНГ СРСР (1987), нагрудним знаком «Петро Могила» (2007) МОН України, Почесною грамотою Президії НАН України та Центрального комітету профспілки працівників НАН України (2001), Почесною грамотою Міністерства охорони навколишнього природного середовища України (2005), Почесною грамотою за особливі заслуги перед Національним аграрним університетом (2006), трудовою відзнакою «Знак пошани» (2008) Міністерства аграрної політики України. Лауреат премії ім. М. Г. Холодного АН УРСР (1991) і премії президентів НАН України, НАН Білорусії, АН Молдови (2002). Має нагороду Ярослава Мудрого АН ВШ України в галузі науки і техніки (2007). Дійсний член (академік) Української екологічної академії наук (1999). Із 2007 року – академік Академії наук Вищої школи України по Відділенню біології, хімії та медицини.

За вагомий особистий внесок у вирішення екологічних проблем, розвиток природоохоронної справи та збереження навколишнього природного середовища Указом Президента України від 5 червня 2009 року І. П. Григорюку присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». «Відмінник аграрної освіти і науки» Міністерства аграрної політики України (2010). Ученого нагороджено Золотою медаллю XXII Міжнародної виставки «Агро-2010» (2010).

Щиро вітаємо Івана Панасовича Григорюка зі славним 70-річчям від дня народження і 45-річчям наукової, науково-організаційної, педагогічної та громадської діяльності, зичимо йому міцного здоров'я, довгих років життя та нових успіхів у справі підготовки наукових кадрів.

Надійшла до редколегії 12.05.2011